

Inhoud

Voorwoord	7
1 Midden in de veranderende samenleving	13
1 Locatie is alles	14
2 Deo volente	27
3 Zorgen om jeugdzorg	40
4 Palliatieve zorg en terminale zorg	49
5 Handen op de rug voor ouderenzorg	60
2 De dokter kan het niet meer alleen	69
1 Praktijkvormen	72
2 Woekeren met tijd	81
3 Leve de praktijkondersteuner(?)	87
4 Symptoombestrijders	89
3 De dokter is ook maar een mens	95
1 U versus jij	97
2 Gezag versus mondigheid	100
3 Waar gehakt wordt...	104
4 Steen door de ruit	107
5 Stress	112
6 Over euthanasie	116
7 Lastige klanten	128
4 Paal en perk	133
1 De dokter als administrateur	135
2 De dokter en de markt	156

3	De penningmeester als voorzitter	163
4	Keurslijf?	181
5	Adem in de nek	187
5	Toch is er geen mooier vak	195
1	Geruststellers?	196
2	Klinische blik versus protocollen	201
3	Minder van dit en wat meer van dat	208
6	De andere dokter	213
7	De jonge garde	221
1	Kinderdroom	222
2	Heel anders?	225
3	Protocollen	228
4	Administratieve rompslomp	231
5	Markt	233
6	Big data en gezondheidsapps	236
7	Deeltijders	239
8	Vestigingsplaats praktijk	240
9	Geen zee te hoog?	242
10	Euthanasie	245
11	Meer gezondheidscoach dan huisarts	248
	Nawoord	251
	Deelnemende dokters	255

Voorwoord

Maar wie luistert er naar de dokter?

De dokter luistert naar iedereen. Wij zijn allemaal zijn of haar¹ patiënt. Niet de hele tijd gelukkig, maar wel van tijd tot tijd. Wij allen zijn Elckerlijc ofwel de Alleman uit de middeleeuwse vertelling. Uitzonderingen bestaan. Sommige mensen ziet een dokter pas om te constateren dat de persoon in kwestie hem niet zal waarnemen omdat de dood al is ingetreden. Deze *die-hards* bevestigen de regel.

De dokter luistert zoals gezegd naar iedereen: hij heeft ervoor doorgeleerd. Niemand die zo onpartijdig kan luisteren als onze goede oude huisarts, en de jonge trouwens ook. Zomaar een flard uit een van de komende hoofdstukken:

'Kijk je patiënt wat glazig aan en probeer zo lang mogelijk niets te zeggen. Hij zal dit vervolgens meteen als teken van grote wijsheid zien. Het mooie is dat die houding in praktijk nog blijkt te werken óók.'

1 Omwille van de leesbaarheid is de huisarts in dit boek steeds een 'hij'. Uiteraard kan hiervoor ook 'zij' gelezen worden (zie noot 2 over de feminisering van het huisartsenvak).

Deze dokter gaat misschien wel een beetje ver, maar huisartsen zijn ook bereid om ver te gaan voor onze gezondheid en ons welbevinden. Geen democratischer instituut in onze almaar van gedaante wisselende samenleving dan de dokter. Nergens een groter baken van rust en onpartijdigheid. Niemand die zo letterlijk de vinger aan de pols houdt van de mentale en fysieke toestand van de samenstellende leden van onze samenleving, van u en mij dus, dan de huisarts. Niemand bij wie we ons letterlijk en figuurlijk zo moeiteloos blootgeven als ten overstaan van deze bijna iconische figuur van wie iedereen er een heeft. Zoals ieder van ons een moeder heeft of had, zo hebben wij allen, uitzonderingen opnieuw daargelaten, een dokter.

Niemand overigens aan wie zo veel flauwe grappen worden opgehangen als aan de dokter; maar dat thema laten we aan een ander boek.

Mooi. Dit punt lijkt duidelijk. Op naar datgene waarvan we hier echt een punt maken.

Wie, zo vroegen wij ons af, luistert er eigenlijk naar de dokter?

Hoe kwamen we eigenlijk op die vraag? Daarvoor moeten we terug naar augustus 2013. Toen was een coassistent getuige van een hoogst ongebruikelijke en in haar ogen schokkende vorm van stervensbegeleiding door de huisarts bij wie ze stage liep. Ze meldde dit aan haar begeleider, coördinator van het coschap huisartsgeneeskunde aan een universitair medisch centrum. Deze besloot niet – zoals wel gebruikelijk is – verhaal te halen bij de betreffende dokter Tromp in het Noord-Hollandse Tuitjenhorn, maar vond genoeg reden om meteen de Inspectie in te schakelen. Weinigen, wij in elk geval niet, hadden eerder gehoord van dit dorp. Maar vanaf deze zomer, die voor Nico Tromp zo fataal afliep, werd Tuitjenhorn een symbool. Een symbool voor de eenzaamheid van de dokter.

Dit boek gaat niet over deze even complexe als preciaire reeks gebeurtenissen die opschudding en ongerustheid teweegbrachten onder een deel van de beroepsgroep. We rakelen die gebeurtenissen niet op, ook al komen de nasleep en de impact ervan uiteraard wel ter sprake. Het zou een aparte studie vergen om alsnog tot de conclusie te komen dat deze zaak helaas voornamelijk verliezers kent. Maar onze belangstelling voor het vak en de positie van de huisarts werd er wel door gewekt. In die zin is ons boek een uitvloeisel van deze tragedie. Wij hopen dat dit tenminste nog iets goeds oplevert: meer begrip voor, kennis van en consideratie met de huisarts.

Want wie, zo vroegen wij ons andermaal af, luistert er naar de dokter? Het was een vraag die bleef rondzingen in ons hoofd. Tot de dag dat we besloten: dan luisteren wij naar de dokter. Dit zijn we toen gaan doen.

We zetten breed in en schetsen een portret van 'de' huisarts. Die bestaat natuurlijk niet, en daarom zochten we dokters op in heel het land. Jong en oud, man en vrouw, dorps en stads, villawijk en krachtwijk, Noord en Zuid, West en Oost en in het midden. Gewone dokters die bij kennismaking allemaal bijzonder bleken in hun gewoonheid.

We verdiepten ons in hun vakgebied, spraken diverse vertegenwoordigers ervan en formuleerden een aantal stellingen. We legden de dokters deze stellingen voor waarvan wij denken dat ze iets zeggen over hun beleving van het vak dat ze uitoefenen. Ruim veertig dokters – het streefgetal dat we ons gesteld hadden om voldoende variëteit in te bouwen – vonden het plezierig om met ons te praten over wat hen in hun dagelijkse praktijk bezighield. Vrijwel elke dokter die we benaderden, bleek bereid om mee te doen. Ze maakten tijd voor ons en onze vragen. Ze waren blij dat er eens iemand de moeite nam om naar hen te luisteren. (Twee van hen verzochten ons uiteindelijk hun aandeel uit dit boek te schrappen. De een omdat hij, vermoeden wij, schrok van onze ongezouten

notatie van zijn gepeperde uitspraken. De ander omdat zij, arts in opleiding, haar opvattingen achteraf gezien wat naïef vond.) Exact veertig huisartsen bleven over: 25 mannen en 15 vrouwen.² Ook al worden ze beperkt door hun medische zwijgplicht – en hebben we voor hun privacy een enkele uitspraak anoniem opgenomen – er viel genoeg te vertellen. Het waren lange, openhartige gesprekken, meestal op locatie in de praktijk, soms bij een dokter thuis, soms aan de telefoon. Heerlijke gesprekken vaak waaraan we nog geregeld met warme gevoelens terugdenken.

Van die verhalen doen wij verslag in dit boek.

Wat u gaat lezen is een thematisch nogal losjes geordende reeks antwoorden en reacties op de stellingen die wij de dokters voorlegden. We hebben geprobeerd niet telkens dezelfde dokters aan het woord te laten, maar nagelaten te turven wie hoe vaak iets zegt. Liever vertrouwden we op ons geheugen dat, zoals u weet, feilbaar is maar in dit geval steunt op de zo letterlijk mogelijk uitgewerkte gespreksverslagen. De een formuleert net iets pakkender, kernachtiger of juist smeuïger dan een ander, die misschien weer net iets beter de algemeen heersende opvatting onder woorden weet te brengen. Hun beweringen staafden we waar nodig en zo veel mogelijk met gegevens en onderzoek van met name het NIVEL.³

We spraken meestal afzonderlijk met één dokter en enkele malen met twee dokters tegelijk; soms lukte het om samen in een

2 Dit is, volgens een artikel in De Dokter (juni 2014) over de ‘feminisering’ van het vak, nog geen goede afspiegeling van de huidige sekseverdeling; in 2013 was 45% van de huisartsen vrouw. Rond 2023 zijn de vrouwen in de meerderheid; driekwart van de aios in 2014 is immers een vrouw.

3 Het NIVEL is het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg.

spreek- of huiskamer aan te schuiven. We probeerden een zo lezenswaardig mogelijke selectie te maken uit al deze gesprekken en hopen dat niemand van de geïnterviewden zich tekortgedaan voelt. Geen enkel gesprek deed onder voor een ander.

Maak kennis met een beroepsgroep die vooral bekendstaat als een bonte verzameling goede luisteraars. Laten wij samen luisteren naar de dokter, nu deze een poging tot diagnose doet van de toestand van zijn eigen vak.

Jac. Janssen en Paul Peijnenburg, najaar 2016